Carlos Castaneda

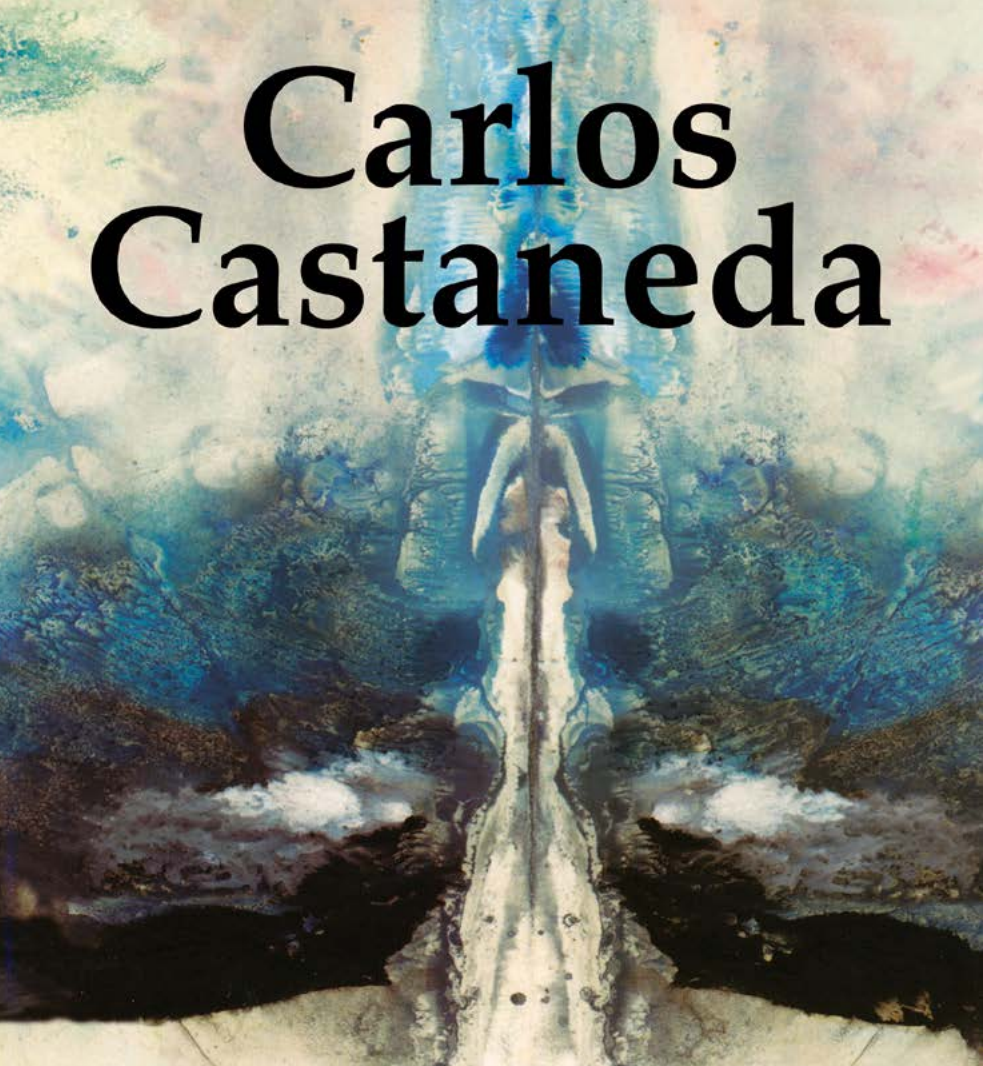

CESTA DO IXTLANU

Carlos Castaneda

CESTA DO IXTLANU

Carlos Castaneda

Journey to Ixtlan

Přeložila Lily Sekytová

Copyright © 1972 by Carlos Castaneda
Translation and Epilogue © Lily Sekytová 1996

ISBN 978-80-7511-769-4
ISBN 978-80-7511-770-0 (epub)
ISBN 978-80-7511-771-7 (pdf)

ÚVOD

V sobotu 22. května 1971 jsem jel do Sonory v Mexiku navštívit dona Juana Matuse, indiánského čaroděje z kmene Jaki, s nímž jsem ve spojení již od roku 1961. Deset let již jsem jeho učedníkem a za tu dobu jsem ho navštívil nesčetněkrát. Předpokládal jsem, že ani tato návštěva nebude jiná, ale ukázalo se, že události tohoto dne i dnů následujících pro mne budou mít rozhodující význam. Moje učednictví totiž tehdy skončilo. Z mé strany nešlo o svévolný ústup, nýbrž o ukončení provedené v dobré víře.

Své učednictví jsem již popsal ve dvou knihách, *The Teachings of Don Juan* a *A Separate Reality*[*]. V obou vycházím z přesvědčení, že základními články při výuce čarodějství jsou stavy neobyčejné skutečnosti, které jsou navozovány požíváním psychotropických rostlin. Don Juan byl v tomto směru odborníkem. Používal zejména tři rostliny, a to druh durmanu (*Datura inoxia*, angl. jimpson weed), kaktus nazývaný peyotl (*Lophophora williamsii*, peyote) a druh halucinogenní houby lysohlávky z rodu *Psylocibe*. Pod vlivem účinků těchto psychotropních látek jsem začal vnímat svět tak bizarně a působivě, že jsem nabyl přesvědčení, že tyto stavy jsou jedinou schůdnou cestou, kterou mi don Juan může sdělit to, co se mě snaží naučit. Ale tento předpoklad byl mylný.

Abych se vyhnul jakémukoliv nedorozumění v souvislosti s mým spojením s donem Juanem, rád bych v tomto bodě objasnil několik věcí.

Až dosud jsem se vůbec nepokoušel zařazovat dona Juana do jeho kulturního prostředí. Skutečnost, že sám sebe považuje za Indiána kmene Jaki, ještě neznamená, že by Jakiové všeobecně sdíleli a používali znalosti čarodějství, které má.

Všechny rozhovory s donem Juanem během mého učednictví jsme vedli ve španělštině a jedině díky tomu, že don Juan tento jazyk důkladně ovládá, se mi dostalo tak komplexního vysvětlení systému jeho vidění světa. Dodržuji úzus, jenž nazývá tento systém čarodějstvím a dona Juana čarodějem, protože on sám tyto kategorie používal.

---

* Česky *Učení dona Juana*, (Reflex, 1992) a *Oddělená skutečnost* (Volvox Globator, 1993).

Protože jsem si na počátku svého učednictví mohl zapisovat většinu toho, co jsme si říkali, a v pozdějších etapách všechno, shromáždil jsem velké množství pracovních záznamů. Abych tyto poznámky uspořádal do čitelné podoby a současně zachoval dramatickou jednotu don Juanova vyučování, musel jsem je zkrátit. Jsem však přesvědčen, že z hlediska toho, čím se chci zabývat, jsem nic podstatného nevynechal.

Při práci s donem Juanem jsem svoje úsilí omezoval výhradně na to, abych jej přijímal jako čaroděje a abych získal *členství*, účast na jeho vědění.

Aby toto téma mohlo být předloženo srozumitelně, musím nejdříve vysvětlit základní předpoklady čarodějství tak, jak je předkládal don Juan mně. Don Juan tvrdil, že svět každodenního života není pro čaroděje skutečný a že neleží mimo nás, jak si často myslíme. Pro čaroděje je skutečnost, tedy nám známý svět, pouze popisem.

Don Juan chtěl prokázat platnost tohoto tvrzení, a proto největší úsilí zaměřil na to, aby mě opravdu přesvědčil, že to, co v mysli pokládám za bezprostřední svět, je pouze popis světa, který mi vtloukali do hlavy od okamžiku, kdy jsem se narodil. Zdůrazňoval, že každý, kdo přijde s dítětem do styku, dítě učí, protože mu nepřetržitě popisuje svět až do té doby, kdy dítě samo vnímá svět tak, jak je mu popisován. Podle dona Juana si onen strašlivý moment vůbec nepamatujeme prostě proto, že nikdo z nás nemohl mít jiný referenční rámec, s nímž by mohl tento popis porovnávat. Ale dítě se nadále stává *členem*. Už zná tento popis světa, a jakmile je schopno samo svoje vnímání patřičně interpretovat a výklad přizpůsobovat tomuto popisu, a tím popis potvrzovat, jeho *členství* se zřejmě stává plnoprávné.

Pro dona Juana se tedy skutečnost našeho každodenního života skládá z nekonečného toku interpretací toho, co vnímáme, které jsme se my, kdo se podílíme na tomto specifickém *členství*, naučili společně vytvářet.

Představa, že interpretace vnímání, které vytvářejí svět, volně plynou, se shoduje s faktem, že plynou nepřetržitě a že jsou velmi zřídka, pokud vůbec, brány v potaz. Skutečnost světa, tak jak jej známe, je vlastně pokládána za natolik samozřejmou, že jen těžko dokážeme brát vážně základní premisu čarodějství, totiž že naše realita je pouze jedním z mnoha popisů.

Co se mého učednictví týče, don Juan se naštěstí vůbec nestaral o to, zda beru jeho tvrzení vážně nebo ne, a vytrvale objasňoval jednotlivé body, přestože jsem mu oponoval a nevěřil, přestože jsem nebyl schopen pochopit, co říká. Od první chvíle, kdy jsme spolu hovořili, se mi tedy don Juan snažil popisovat svět jako učitel čarodějství. Moje potíže porozumět jeho pojetí a metodám vyvěraly ze skutečnosti, že jednotlivé stavební kameny jeho popisu mi byly cizí a byly neslučitelné s mým popisem.

Don Juan tvrdil, že mě učí „vidět“ na rozdíl od pouhého „dívání“, a že jako první krok k „vidění“ je nutno „zastavit svět“. Několik let jsem představu „zastavit svět“ pokládal za záhadnou metaforu, která nemá dohromady zvláštní význam. Až teprve ke konci svého učednictví jsem během jednoho neformálního rozhovoru plně pochopil, že co do rozsahu a významu, jde o jeden z hlavních postulátů don Juanova vědění.

Nenuceně jsme si tehdy s donem Juanem povídali o všem možném. Vyprávěl jsem mu, jaké trápení má jeden můj známý se svým devítiletým synem. Chlapec žil poslední čtyři roky se svou matkou a potom zas s otcem, s mým známým. Byl ovšem problém, co s chlapcem dál. Můj známý byl toho názoru, že dítě nepatří do školy, protože mu chybí schopnost soustředění a vůbec nic ho nezajímá. Chlapec je vzteklý a svým chováním všechno rozvrací. Neustále také utíká z domova.

„Ten tvůj známý má opravdu trápení,“ zasmál se don Juan.

Chtěl jsem mu dál vyprávět, jaké „strašné“ věci ten kluk natropil, ale don Juan mě přerušil.

„Nemusíš mi o tom chudáku klukovi už nic vykládat. A to, co vyvádí, nemusíme posuzovat ani tak ani onak,“ prohlásil stroze a pevným tónem, ale potom se usmál.

„Ale co má můj známý dělat?“

„Nejhorší, co může udělat, je, že přinutí kluka, aby s ním souhlasil,“ odpověděl don Juan.

„Jak to myslíte?“

„No, že by otec toho kluka neměl bít ani mu nahánět strach jenom proto, že nedělá to, co chce otec.“

„Ale jak ho potom může něco naučit, když na něj nebude přísný?“

„Ten tvůj známý by to měl zařídit tak, aby klukovi nabil někdo jiný.“

„Ale přece nemůže připustit, aby mu někdo sáhl na chlapce!“ Don Juan měl zřejmě radost z mého ohromení, protože se pochechtával.

„Tvůj známý není bojovník. Kdyby totiž byl, tak by věděl, že nejhorší, co člověk může udělat, je konfrontovat se s lidskými bytostmi tupě a necitlivě.“

„Co tedy dělá bojovník, done Juane?“

„Bojovník postupuje strategicky.“

„Já vám pořád nerozumím.“

„Říkám ti, že kdyby ten tvůj známý byl bojovníkem, tak by svému dítěti pomohl *zastavit svět*.“

„Ale jak to má udělat?“

„Potřeboval by osobní sílu. Musel by být čarodějem.“

„Jenže to on není.“

„V tom případě tedy musí použít obyčejné prostředky, které pomůžou jeho synovi změnit představu o světě. *Svět* tím sice *nezastaví*, ale fungovat to bude stejně."

Požádal jsem ho, aby mi to vysvětlil.

„Kdybych já byl tím tvým známým, najal bych si někoho, kdo by tomu mládenečkovi pořádně nařezal. Zašel bych někam do mokré čtvrti a vybral bych si toho nejhrozivějšího člověka na pohled, jakého bych tam našel."

„Aby chlapce vyděsil?"

„Nejen aby ho vyděsil, ty blázne. Toho mládence je třeba *zastavit* a na to jsou otcovy výprasky krátké.

Když chceme *zastavit* svoje bližní, musíme vždycky stát vně kruhu, který je svírá. Jedině tak stále můžeme ten tlak řídit."

Tahle představa mi připadala absurdní a nepřijatelná, ale přesto na mě něčím zapůsobila.

Don Juan si levou dlaní podepíral bradu. Hrudníkem a levou paží se opíral o dřevěnou bednu, která mu sloužila jako nízký stolek. Víčka měl zavřená, ale oční bulvy se mu pohybovaly. Měl jsem pocit, že se na mě dívá zavřenými víčky. To pomyšlení mě vyděsilo.

„Řekněte mi ještě něco, co by měl můj známý dělat se svým chlapcem."

„Řekni mu, aby zašel do mokré čtvrti a vybral si ošklivého zpustlíka," pokračoval don Juan. „A ať si vezme mladého. Kterému ještě zbylo trochu síly."

Don Juan mi pak načrtl velmi zvláštní strategii. Měl jsem svému známému doporučit, že má toho chlápka nechat čekat někde v místech, kam chodívá se svým synem. A ve chvíli, kdy se chlapec nebude chovat tak, jak by měl, by pak ten chlápek na domluvené znamení vyskočil ze svého úkrytu a klukovi nařezal, až by se mu dělalo temno.

„Až ho ten chlap vyděsí, tvůj známý pak bude muset chlapci pomoct znovu nabýt důvěru a nezáleží na tom, jak to udělá. A ujišťuju tě, že když to provede třikrát, čtyřikrát, to dítě ke všemu získá úplně jiný vztah. Změní se mu představa o světě."

„A co když mu ten strach ublíží?"

„Strach nikdy nikomu neublíží, ale když máš pořád za zády někoho, kdo tě bije a říká ti, co máš dělat a co ne, to ublíží duchu.

A až se to dítě dá trochu dohromady, musíš říct svému známému, že pro něj musí udělat ještě jednu, poslední věc. Musí se nějak dostat k mrtvému dítěti, třeba v nemocnici nebo u doktora. A musí tam vzít svého syna a ukázat mu to mrtvé dítě. Musí svého syna přimět, aby se levou rukou jedinkrát dotkl mrtvého. Smí se ho dotknout kdekoliv, jenom ne na břiše. A potom ten chlapec bude úplně jiný a svět pro něj už nikdy nebude to, co býval."

Uvědomil jsem si, že po celá ta léta naší spolupráce na mě don Juan uplatňoval stejnou taktiku, jakou doporučoval mému známému pro syna, i když v jiné rovině. Zeptal jsem se ho na to a don Juan mi řekl, že se mě pořád snaží naučit „zastavit svět".

„Ale ještě jsi ho nezastavil," usmál se. „Zdá se, že na tebe nic nezabírá, protože jsi velmi tvrdohlavý. Ale kdybys byl trochu míň paličatý, teď už bys asi *zastavil svět* některou z technik, které jsem tě naučil."

„O jakých technikách to mluvíte, done Juane?"

„Všechno, co jsem ti říkal, jsou způsoby, jak *zastavit svět*."

Několik měsíců po tomhle rozhovoru don Juan dosáhl toho, čeho chtěl dosáhnout – naučil mě „zastavit svět".

Tato velmi významná událost mého života mě přiměla znovu dopodrobna prozkoumat svou práci za deset let. Bylo mi úplně jasné, že moje původní předpoklady o roli psychotropních rostlin byly zcela mylné. Psychotropika nejsou podstatným rysem čarodějova popisu světa, ale pouze pomůckou, která jako by spojovala různé části tohoto popisu, které jsem nebyl jinak schopen vnímat. Protože jsem stále trval na své standardní verzi skutečnosti, byl jsem takřka hluchý a slepý k don Juanovým cílům. Psychotropní rostliny jsem tedy musel používat jen proto, že jsem neměl dostatek citlivosti.

Když jsem prohlížel svoje záznamy z terénu jako celek, uvědomil jsem si, že don Juan mi už na začátku naší spolupráce poskytl velmi rozsáhlý popis toho, co nazývá „technikami, jak zastavit svět". Ve své předchozí práci jsem tuto část svých terénních zápisků odvrhl, protože se nevztahovaly na používání psychotropních rostlin. Dosazuji je nyní do celkového rozsahu don Juaova učení, kam po právu patří. Jsou shrnuty v prvních sedmnácti kapitolách této knihy. Poslední tři kapitoly jsou záznamy z terénu, které popisují události, jež vyvrcholily mým „zastavením světa".

Úhrnem můžu říci, že když jsem začal s tímto učednictvím, skutečnost byla jiná. Tím chci říci, že existoval čarodějský popis světa, který jsem ovšem neznal.

Don Juan jako čaroděj a učitel mě tomuto popisu učil. Deset let, která jsem strávil v učení, tedy spočívalo v tom, že odvíjením popisu nové skutečnosti tuto realitu ustavoval, a jak jsem s učením pokračoval, stále přidával další a komplexnější části této reality.

Ukončení učení znamenalo, že jsem se naučil tomuto novému popisu světa způsobem přesvědčivým a autentickým, a že jsem tedy začal být schopen vyvozovat nové vnímání světa, které odpovídalo novému popisu. Jinými slovy jsem získal *členství*. Don Juan prohlásil, že člověk nejprve musí „zastavit svět", a teprve potom může dosáhnout „vidění". Výraz „zastavit svět" opravdu

vhodně vystihuje určité stavy uvědomování, při nichž se změní realita každodenního života, protože interpretační tok, jenž obvykle běží nepřetržitě, je zastaven určitou danou shodou okolností, které jsou normálnímu interpretačnímu toku cizí. Touto shodou okolností cizích běžnému interpretačnímu toku byl v mém případě čarodějský popis světa. Základním don Juanovým předpokladem pro „zastavení světa" bylo, že člověk musí být zcela přesvědčen, jinými slovy, že se musí naučit novému popisu v absolutním smyslu, aby byl schopnen poměřit jej se starým, aby tímto způsobem pak prolomil dogmatickou jistotu, kterou všichni sdílíme, totiž jistotu, že platnost toho, co vnímáme, tedy naši realitu světa, netřeba brát v potaz.

Dalším stupněm po „zastavení světa" je „vidění". To, co tím měl Don Juan na mysli, bych nejspíš kategorizoval jako „schopnost reagovat na smyslové vjemy, jež nám předkládá svět mimo popis, který jsme se naučili nazývat skutečností".

Tvrdím, že všem těmto krokům lze porozumět jedině v kontextu popisu, k němuž patří. A protože právě tento popis se mi don Juan snažil od samého začátku předat, musím ponechat jeho učení tak, aby bylo jediným zdrojem, kterým do něj lze vstoupit. Ať tedy don Juanova slova mluví sama.

C. C.
1972

Část první:
ZASTAVIT SVĚT

1
PŘITAKÁNÍ SVĚTA KOLEM NÁS

„Vy prý toho hodně víte o rostlinách, pane," oslovil jsem starého Indiána, který přede mnou stál. Můj kamarád, který nás před chvilkou seznámil, odešel z místnosti. Představili jsme se a ten starý muž mi řekl, že se jmenuje Juan Matus.

„To vám řekl váš přítel?" zeptal se věcně.

„Ano."

„Sbírám rostliny nebo spíš ony se ode mě nechají sbírat," řekl tiše.

Stáli jsme v čekárně na autobusovém nádraží v Arizoně. Velmi zdvořilostní španělštinou jsem se ho zeptal, jestli mi dovolí pár otázek. Doslova jsem řekl: „Dovolil byste mi, pane (caballero), abych vám položil několik otázek?"

Slovo „caballero", odvozené od slova „caballo", kůň, původně znamenalo jezdce, tedy šlechtice na koni.

Don Juan se na mě zvědavě podíval.

„Já jsem jezdec bez koně," usmál se doširoka a potom dodal, „řekl jsem vám přece, že se jmenuju Juan Matus."

Líbilo se mi, jak se usmívá. Řekl jsem si, že takovýhle člověk nejspíš dovede ocenit přímost, a odhodlal jsem se rovnou se na něj obrátit s prosbou.

Řekl jsem mu, že se zabývám sběrem a studiem léčivých rostlin a že se zejména zajímám o používání halucinogenního kaktusu peyotlu, který jsem hodně studoval na univerzitě v Los Angeles.

Byl jsem přesvědčen, že hovořím solidně a vážně. Byl jsem soustředěn a mně samotnému připadala moje slova dokonale přesvědčivá.

Stařec pomalu potřásl hlavou a já, povzbuzen jeho mlčením, jsem dodal, že by nepochybně pro nás oba bylo výhodné, kdybychom se sešli a popovídali si o peyotlu.

V tu chvíli stařec zvedl hlavu a podíval se mi přímo do očí. Byl to hrozivý pohled, ale přesto nevyhrožoval a nenaháněl strach. Projel mnou do morku kostí. Okamžitě jsem začal koktat a nebyl jsem s to v tom řečnění o sobě pokračovat. Tím naše setkání skončilo. Ale přesto zůstal záblesk naděje. Don Juan totiž připustil, že bych ho snad někdy mohl navštívit.

Kdyby zásoba mých zkušeností v jistém smyslu nevyšla vstříc výjimečnosti této události, bylo by asi těžké posoudit dopad don Juanova pohledu. Když jsem začal studovat antropologii, což vedlo k mému setkání s donem Juanem, uměl jsem už v lecčems „dobře chodit". Dávno jsem byl pryč z domova a to podle mého soudu znamenalo, že jsem schopen postarat se o sebe. Kdykoliv mě něco zaskočilo, zpravidla jsem se dokázal nějak vemluvit a prosadit si svou, když to nešlo, ustoupil jsem, přel se a zlobil, a když ani to nepomohlo, naříkal jsem nebo jsem si stěžoval. Za všech okolností tedy bylo něco, co jsem mohl dělat, a nikdy v životě se mi nestalo, aby nějaká lidská bytost dokázala mou setrvačnou sílu zastavit tak rychle a tak jednoznačně, jak to onoho odpoledne učinil don Juan. Ale nešlo jen o to, že mě umlčel. Už kolikrát před tím jsem nebyl s to říct svému protivníkovi ani slovo, protože jsem vůči němu choval určitý vnitřní respekt, ale v duchu jsem vždycky stále vřel hněvem nebo frustrací. Don Juanův pohled mě však umlčel tak, že jsem nebyl s to ani souvisle myslet.

Ten ohromující a zarážející pohled mě opravdu dostal. Rozhodl jsem se, že dona Juana vyhledám.

Po tomto prvním setkání jsem se šest měsíců připravoval, přečetl jsem všechno o používání peyotlu mezi americkými Indiány, zejména o kultu spojeném s peyotlem u Indiánů z Plání. Seznámil jsem se se všemi dostupnými prameny, a když jsem měl pocit, že jsem připraven, vrátil jsem se do Arizony.

Sobota, 17. prosince 1960

Dlouho a namáhavě jsem musel pátrat mezi místními Indiány, než jsem zjistil, kde bydlí. Přijel jsem k němu brzy odpoledne a zaparkoval jsem před domem. Viděl jsem ho sedět na dřevěné díži na mléko. Zřejmě mě poznal, protože mě pozdravil, když jsem vystoupil z auta.

Chvíli jsme jen tak zdvořile rozmlouvali a pak jsem se mu bez obalu přiznal, že jsem ho klamal, když jsme se poprvé setkali. Tehdy jsem se holedbal, kolik toho vím o peyotlu, ačkoliv ve skutečnosti jsem nevěděl nic. Don Juan se na mě upřeně díval a oči měl velice laskavé.

Řekl jsem mu, že jsem se na tohle naše setkání připravoval šest měsíců a že tentokrát už toho opravdu vím mnohem víc.

Don Juan se rozesmál. Zřejmě jsem řekl něco, co mu připadlo směšné. Smál se a já jsem pocítil zmatek a byl jsem tím dotčen.

Zřejmě si všiml, že jsem vyveden z míry. Ujišťoval mě, že i když jsem jistě měl dobré úmysly, stejně neexistuje žádný způsob, jak bych se na naše setkání mohl připravit.

Uvažoval jsem, jestli se hodí, abych se ho zeptal, zdali to, co říká, má nějaký skrytý smysl, ale nezeptal jsem se. A přece mi připadalo, že je nějak napojen na to, co cítím, protože mi začal vysvětlovat, co má na mysli. Moje snaha mu prý připomíná příběh o lidech, které kdysi pronásledoval jistý král. V tom příběhu se pronásledovaní od pronásledovaných nedali rozlišit. Jediný rozdíl byl v tom, že určitá slova vyslovovali zvláštním a odlišným způsobem, a tahle chybička je samozřejmě vždycky prozradila. Král nechal na důležitých křižovatkách cest postavit zátarasy a každý, kdo procházel kolem, musel určenému úředníkovi říci heslo. Ti, kdo dané slovo vyslovovali jako král, směli žít dál, a ti, kdo to neuměli, byli popraveni. Pointou příběhu je, že jednoho dne se jeden mladý muž rozhodl, že se připraví, aby mohl projít zátarasy. Naučil se vyslovovat ono klíčové slovo tak, jak to chtěl král.

Don Juan se širokým úsměvem dodal, že to tomu mladíkovi vlastně trvalo šest měsíců, než dokázal zvládnout tu správnou výslovnost. A pak nastal den velké zkoušky. Mládenec s náramnou sebedůvěrou vykročil k zátarasu a čekal, až ho úředník vyzve, aby ono slovo vyslovil.

Na tomto místě don Juan udělal ve vyprávění dramatickou pauzu a podíval se na mě. Připadlo mi to dost vyumělkované a trošku otřepané, ale nekazil jsem hru. Tuhle historku už jsem slyšel. Nějak souvisela se Židy v Německu a podle toho, jak kdo vyslovoval určitá slova, se poznalo, kdo je Žid. A taky jsem znal pointu: toho mladíka totiž chytili, protože ten úředník zrovna zapomněl klíčové slovo, a tak mládence požádal, aby vyslovil jiné slovo, které bylo velice podobné, ale které se ten mladík nenaučil správně vyslovovat.

Zdálo se, že don Juan čeká, až se ho zeptám, co se stalo. Tak jsem se ho tedy zeptal: „A co se mu stalo?“ Snažil jsem se, aby to znělo naivně a aby to vypadalo, že mě ten příběh zajímá.

„No, ten mládenec byl opravdu liška podšitá. On si totiž uvědomil, že úředník zrovna v tu chvíli to poznávací heslo zapomněl, a tak ještě než mu ten ouřada stačil něco říct, raději se mu hned přiznal, že se na tu zkoušku připravoval šest měsíců.“

Don Juan se znovu odmlčel a podíval se na mě s rošťáckým světýlkem v očích. Tentokrát mě převezl. Doznání toho mládence bylo novým prvkem a já jsem najednou nevěděl, jak ten příběh skončí.

„Takže co se tedy stalo?“ ptal jsem se s opravdovým zájmem.

„Toho mladíka samozřejmě okamžitě zabili,“ rozesmál se don Juan na celé kolo.

Velice se mi líbilo, jak mě don Juan dokázal zaujmout, a zejména to, jakým způsobem spojil ten příběh s mým vlastním. Vypadalo to skoro, jako by si jej na mě vymyslel. Dělal si ze mě legraci velice jemným, uměleckým způsobem. A já jsem se smál s ním.

Potom jsem mu řekl, že i když asi zní dost hloupě to, co mu říkám, přece jen mám opravdu zájem naučit něco se o těch rostlinách.

„Já rád hodně chodím," řekl don Juan.

Myslel jsem si, že záměrně mění téma rozhovoru, aby se vyhnul odpovědi. Nechtěl jsem naléhat, abych si ho nenaladil proti sobě.

Don Juan se mě zeptal, jestli bych s ním nechtěl jít na krátkou procházku do pouště. Nadšeně jsem souhlasil, že s ním strašně rád do pouště půjdu.

„Ale piknik to nebude," varoval mě.

Ujišťoval jsem ho, že s ním opravdu velmi vážně chci pracovat. Že potřebuji informace, jakékoliv informace o užívání léčivých rostlin a že jsem ochoten mu platit za jeho čas i námahu.

„A kolik bys mi platil?"

Všiml jsem si, že má v hlase náznak dychtivosti.

„Kolik budete pokládat za vhodné."

„Tak mi plať za můj čas… svým časem."

Uvědomil jsem si, že je to velice zvláštní chlapík. Řekl jsem mu, že nechápu, oč mu vlastně jde. A on na to, že prý se o rostlinách nedá nic říkat, a že proto brát si ode mě peníze je pro něj nemyslitelné.

Pronikavě se na mě zadíval.

„Co to děláš v té kapse?" zamračil se. „Snad si nehraješ s bouchačkou?"

V obrovských kapsách větrovky jsem měl blok, do něhož jsem si skrytě dělal poznámky. Když jsem se mu přiznal, srdečně se rozesmál. Vysvětloval jsem mu, že jsem ho nechtěl rušit tím, že bych před ním psal.

„Jestli chceš psát, tak si piš, mě tím nerušíš."

Chodili jsme po okolní pustině takřka do tmy. Don Juan mi neukázal žádné rostliny, a dokonce o nich ani nemluvil. Pak jsme se na chvíli zastavili u velikých keřů.

„Rostliny jsou velmi zvláštní bytosti," řekl a nedíval se na mě. „Jsou živé a cítí."

V tu chvíli kolem nás rozvlnil silný poryv větru hustý trnitý porost keřů, nazývaný chaparral. V křovinách to zarachotilo.

„Slyšíš?" ptal se mě don Juan s pravou rukou na uchu, jako by chtěl lépe slyšet. „To listí i vítr se mnou souhlasí."

Zasmál jsem se. Kamarád, který mě s donem Juanem seznámil, mě upozorňoval, abych si na něj dával pozor, že je velmi podivínský. A tak jsem si tedy myslel, že to jeho „listí se mnou souhlasí" je jedna z jeho výstředností.

Ještě chvíli jsme pak chodili, ale don Juan mi stále žádnou rostlinu neukázal a nic nesbíral. Jenom uháněl křovím jako vítr a jemně se dotýkal keřů. Pak

se zastavil a sedl si na skálu. Mně řekl, abych si odpočinul a rozhlédl se po okolí.

Ale já jsem s ním chtěl mluvit. Znovu jsem mu dal na srozuměnou, že se opravdu moc chci učit o rostlinách, zejména o peyotlu. Naléhal jsem a prosil jsem ho, aby se stal mým informátorem za určitou finanční odměnu.

„Nemusíš mi platit. Můžeš se mě ptát, na co chceš. Já ti povím, co vím, a pak ti řeknu, co s tím máš dělat."

Zeptal se mě, jestli s tím takhle budu souhlasit. Byl jsem nadšen. Potom ale dodal záhadnou větu: „Možná ale, že se není co se učit o rostlinách, protože se o nich nedá nic říct."

Nerozuměl jsem tomu, co říká, ani jsem nechápal, co tím myslí.

„Co jste to říkal?"

Třikrát tu větu opakoval a potom se celé okolí roztříslo řevem vojenské stíhačky, která nám přeletěla nízko nad hlavou.

„Vidíš! Svět se mnou zase souhlasí," prohlásil don Juan a přiložil si k uchu levou ruku.

Připadalo mi to legrační. Jeho smích byl nakažlivý.

„Vy jste z Arizony, done Juane?" zeptal jsem se ho ve snaze udržet hovor u tématu informátorství.

Podíval se na mě a přikývl. Měl jakoby unavené oči. Viděl jsem bělmo pod jeho zorničkami.

„Narodil jste se tady v tom kraji?"

Znovu přikývl a neodpověděl mi. Vypadalo to, jako by tím gestem přitakával, ale současně to také mohlo být nervózní potřesení hlavou, kterým člověk dává najevo, že přemýšlí.

„A odkud jsi ty?" zeptal se mě.

„Z Jižní Ameriky."

„Ta je veliká. To jsi z celé Jižní Ameriky?"

Opět mě očima probodával, jak se na mě díval.

Začal jsem mu vysvětlovat, kde jsem se narodil, ale přerušil mě. „V tomhle směru jsem na tom podobně. Já žiju tady, ale ve skutečnosti jsem Jaki ze Sonory."

„Opravdu? A já zas jsem z…"

Nenechal mě domluvit. „Já vím, já vím. Jsi, kdo jsi, a jsi, odkud jsi, tak jako já jsem Jaki ze Sonory."

Oči mu svítily a jeho smích byl něčím podivně znepokojivý. Najednou jsem byl celý nesvůj, jako by mě přistihl při lži. Zakoušel jsem zvláštní pocit viny. Měl jsem dojem, jako by věděl něco, co já sám nevím nebo co nechci říct.

Tenhle divný rozpačitý pocit narůstal. Don Juan si toho určitě povšiml, protože vstal a zeptal se mě, jestli bych se nechtěl jít najíst do města do restaurace.

Cesta zpátky k němu domů a jízda do města mi udělala dobře, cítil jsem se lépe, ale úplně jsem se neuvolnil. Měl jsem pocit jakéhosi ohrožení, i když jsem nebyl s to přesně určit proč.

V restauraci jsem mu chtěl koupit pivo, ale don Juan mi řekl, že nikdy nic nepije, ani pivo. Zasmál jsem se pro sebe. Nevěřil jsem mu. Kamarád, který nás seznámil, mi říkal, že „ten starej je většinou úplně nadrátovanej". Ani mi zvlášť nevadilo, že mi nalhává, že nepije. Don Juan se mi líbil, v jeho osobě bylo cosi konejšivého.

Zřejmě se mi na tváři zračily určité pochyby, protože mi vysvětloval, že v mládí kdysi pil, ale že toho jednoho dne prostě nechal.

„Lidi si sotva kdy uvědomujou, že můžeme ze života cokoliv vynechat, a kdykoliv, prostě takhle." A luskl prsty.

„Vy si myslíte, že je snadné jen tak přestat kouřit nebo pít?"

„Určitě!" řekl s velikým přesvědčením. „Kouření nebo pití nic není. Vůbec nic to není, když toho chceme nechat."

Právě v tu chvíli začala vařit voda v kávovaru. Kávovar se hlasitě rozbublal.

„Slyšíš to?" zvolal don Juan a v očích mu zasvítilo. „Ta vroucí voda se mnou souhlasí."

A po chvíli dodal: „Všechno, co je kolem nás, nám může přitakávat." A přesně v ten moment kávovar zachrčel opravdu halasně.

Don Juan se na kávovar podíval a tiše řekl: „Děkuju." Pokýval hlavou a potom se rozesmál na celé kolo.

Vyvedlo mě to z míry. Smál se sice trošku moc nahlas, ale přesto jsem tím vším byl upřímně pobaven.

Tím skončilo moje první skutečné sezení s „informátorem". Rozloučil se se mnou ve dveřích restaurace. Řekl jsem mu, že ještě musím navštívit pár známých a že bych se s ním zas rád viděl koncem příštího týdne.

„Kdy budete doma?" zeptal jsem se.

Zkoumavě se na mě zadíval. „Když přijedeš. Kdykoliv."

„Ale já nevím, kdy přesně můžu přijít."

„Prostě přijeď a nedělej si s tím starosti."

„Ale co když nebudete doma?"

„Budu doma," usmál se a odešel.

Běžel jsem za ním a zeptal se, jestli by mu nevadilo, kdybych si přivezl fotoaparát, abych si mohl vyfotit jeho i s jeho domem.

Zamračil se: „To je vyloučeno."

„A co magnetofon? Nevadilo by vám to?"

„Ani to bohužel nepřichází v úvahu."

Rozladilo mě to. Začal jsem se rozčilovat. Prohlásil jsem, že nevidím jediný rozumný důvod, proč by mi to měl odmítnout.

Don Juan zavrtěl hlavou. „Na to zapomeň," řekl rozhodně. „A jestli za mnou pořád ještě chceš jezdit, už se o tom nikdy ani nezmiňuj."

Nakonec jsem se zmohl jen na chabý povzdech. Říkal jsem mu, že fotografie a nahrávky jsou nezbytné pro mou práci. Don Juan na to prohlásil, že ve všem, co děláme, je nezbytné jen jedno jediné. A nazval to „duch".

„Bez ducha nemůžeš dělat nic. A ty ho nemáš. S tím si dělej starosti a ne s obrázky."

„Co tím…?"

Don Juan mě přerušil mávnutím ruky a poodstoupil několik kroků. „Ale určitě se vrať," řekl tiše a zamával mi na pozdrav.

2

VYMAZAT OSOBNÍ HISTORII

Čtvrtek, 22. prosince 1960

Don Juan seděl na zemi u dveří svého domu a zády se opíral o zeď. Obrátil dřevěnou dížku na mléko a vyzval mě, abych se posadil a byl u něj jako doma. Nabídl jsem mu cigarety. Přivezl jsem jich celý kartón. Řekl mi, že nekouří, ale dárek přijal. Povídali jsme si, jak je v noci na poušti zima, a o dalších věcech, o nichž se běžně povídá.

Zeptal jsem se, jestli mu nějak nenarušuji běžnou denní rutinu. Podíval se na mě trochu zamračeně a prohlásil, že žádnou rutinu nemá, že jestli chci, můžu u něj zůstat celé odpoledne.

Měl jsem připraveno pár tabulek pro rodokmen a příbuzenské vztahy a chtěl jsem, aby mi je pomohl vyplnit. Na základě etnografické literatury jsem sestavil dlouhý seznam kulturních prvků, které Indiáni v této oblasti údajně sdíleli. Chtěl jsem s ním ten seznam probrat a označit všechny body, které znal.

Začal jsem s tabulkami příbuzenských vztahů.

„Jak jste říkal svému otci?“

„Říkal jsem mu tati,“ odpověděl don Juan s velmi vážným výrazem ve tváři.

Trochu mě tím rozladil, ale pokračoval jsem, protože jsem předpokládal, že mi nerozuměl.

Ukázal jsem mu tabulku a vysvětloval, že jedna kolonka je pro otce a další pro matku. Uvedl jsem mu jako příklad různá anglická nebo španělská slova pro otce a matku.

Napadlo mě, že jsem asi měl nejdřív začít u matky.

„Jak jste říkal svojí matce?“

„Říkal jsem jí mami,“ odpověděl naivním tónem.

„Ale já myslím, jak jinak jste říkal otci a matce? Jakými jinými slovy jste na ně volal?“ vysvětloval jsem mu a snažil jsem se být trpělivý a zdvořilý.

Poškrábal se na hlavě a podíval se na mě s přihlouplým výrazem.

„Jémine, tos mě dostal. Počkej, nech mě přemýšlet.“

Chvíli jako by váhal a pak si zřejmě na něco vzpomněl a já jsem se nachystal, že si to zapíšu.

„No," říkal, jako by byl ponořen do vážného přemýšlení, „jak jinak jsem na ně ještě volal? Volal jsem na ně: Hele, tati! Hele, mami!"

Proti své vůli jsem se rozesmál. Don Juan měl opravdu komický výraz a já jsem v tu chvíli vážně nevěděl, jestli si ten směšný stařík ze mě utahuje anebo jestli je takový naivka. Sebral jsem veškerou trpělivost a vysvětlil mu, že tyhle otázky jsou závažné a že pro mu práci je velice důležité, abych ty formuláře vyplnil. Snažil jsem se, aby pochopil, oč v genealogii a v osobních anamnézách jde.

„Jak se jmenoval váš otec a vaše matka?" zeptal jsem se.

Don Juan se na mě podíval jasnýma laskavýma očima.

„Neplýtvej časem na takové pitomosti," řekl tiše, ale s netušenou silou.

Nevěděl jsem, co na to říct. Jako by ta slova pronesl někdo jiný. Ještě před chviličkou jsem viděl, jak se přihlouplý Indián nervózně škrábe na hlavě, a pak jsme si v jediném okamžiku vyměnili role. Hlupákem jsem byl najednou já a on se na mě upřeně díval. Jeho pohled byl nepopsatelný, nebyla v něm arogance ani vzdor nebo nenávist či pohrdání. Měl oči laskavé, jasné a pronikavé.

„Já žádný osobní příběh nemám," řekl po dlouhé odmlce. „Jednoho dne jsem přišel na to, že už svou osobní historii nepotřebuji, a tak jsem s ní skoncoval asi tak jako s pitím."

Nechápal jsem, co tím přesně myslí. Najednou jsem byl celý nesvůj, jako bych měl pocit ohrožení. Připomněl jsem mu, že mě ujišťoval, že se ho můžu ptát, a don Juan mi znovu opakoval, že mu to vůbec nevadí.

„Já už nemám osobní příběh," řekl a díval se na mě zkoumavě. „Jednoho dne jsem s ním skončil, když jsem pocítil, že už ho dál nepotřebuji."

Zíral jsem na něj a snažil jsem se v jeho slovech odhalit skrytý smysl.

Začal jsem se s ním přít: „Copak člověk může opustit svou osobní historii?"

„Nejdřív s ní musí chtít přestat. Teprve pak ji může harmonicky osekávat, kousek po kousku."

„Ale proč by si vůbec měl něco takového přát?" vykřikl jsem. Já jsem lpěl na své osobní historii nesmírně silně. Moje rodinné kořeny sahají velmi hluboko. Byl jsem tedy upřímně přesvědčen, že bez nich by můj život neměl žádnou kontinuitu ani smysl.

„Měl byste mi asi vysvětlit, co myslíte tím opouštěním osobní historie."

„No, skoncovat s ní, to tím myslím." odsekl don Juan.

Tvrdil jsem, že jsem zřejmě vůbec nepochopil základní předpoklady. „Vezměme si například vás. Vy jste Jaki. To přece nemůžete změnit."

„Vážně jsem Jaki?" zeptal se mě s úsměvem. „A jak to víš?"

„Pravda, já to sice v tuto chvíli nemůžu vědět naprosto jistě, ale vy to víte, a to se počítá. A z toho je právě váš osobní příběh."

Měl jsem pocit, že jsem uhodil hřebík na hlavičku.

„Skutečnost, že vím, jestli jsem Jaki nebo ne, ještě nedělá osobní příběh," odpověděl don Juan. „Osobním příběhem se to stává teprve tehdy, když to ví ještě někdo jiný. A já tě ujišťuji, že to nikdy nikdo nebude vědět najisto."

Zmateně jsem si zapisoval, co říká. Dopsal jsem a podíval se na něj. Nedávalo mi to smysl. V duchu jsem si probíral, jakým dojmem na mě působí, vzpomněl jsem si, jak záhadně a naprosto nebývale se na mě podíval, když jsme se setkali poprvé, s jakým kouzlem mě ujišťoval, že mu přitakává všechno, co je kolem, vybavil jsem si jeho znepokojivý humor a hbitost, připomněl jsem si, jak nefalšovaný výraz hlouposti nasadil, když jsem se ho vyptával na rodiče, a jak mě potom zaskočil zcela netušenou silou svého prohlášení.

„Nevíš, kdo jsem, co?" řekl, jako by mi četl myšlenky. „A nikdy se taky nedozvíš, kdo jsem nebo co jsem, protože nemám žádný osobní příběh."

Zeptal se mě, jestli jsem měl otce. Ano, měl jsem otce. Don Juan mi vysvětloval, že to, co má na mysli, je například můj otec. Vybídl mě, abych si vzpomněl, co si o mně můj otec myslel.

Každý, kdo mě zná, prý o mně má určitou představu a já sám ji stále přikrmuji vším, co dělám. „Copak to nechápeš?" ptal se mě dramaticky. „Musíš svůj příběh obnovovat a vyprávět rodičům, příbuzným a přátelům, co všechno děláš. Ale když nemáš osobní historii, nemusíš nic vysvětlovat, nikdo se nezlobí a nikdo není zklamán tím, co děláš. A především tě nikdo neomezuje tím, co si myslí."

Najednou jsem to pochopil. Vždyť jsem na to málem sám přišel, jenomže jsem to nikdy důkladně neprozkoumal. Nemít osobní historii je velice lákavé, alespoň v intelektuální rovině, ale pak mě z toho přemohl pocit osamělosti, která byla hrozivá a odporná. Chtěl jsem si s donem Juanem popovídat o svých pocitech, ale ovládl jsem se. V tom, co se momentálně dělo, byla jakási strašlivá nesrovnalost. Připadalo mi směšné, že se chci pouštět do filosofické disputace s jakýmsi starým Indiánem, který zcela očividně nemá „kultivovanost" universitního studenta. Don Juan mě však čímsi odradil od původního úmyslu vyptat se ho na jeho genealogii.

„Já vůbec nevím, jak jsme se dostali až na tohle téma, když jsem se vás vlastně chtěl zeptat jen na pár jmen do svých tabulek," snažil jsem se zavést hovor zpátky tam, kam jsem chtěl.

„To je strašně jednoduché. Dostali jsme se k tomu tak, že jsem říkal, že vyptávat se na minulost je pěkná pitomost," řekl don Juan pevně. Cítil jsem, že takhle s ním nijak nepohnu, a proto jsem změnil taktiku.

„A tuhle představu, že nemáme mít osobní historii, tu mají Jakiové?" zeptal jsem se.

„Tu mám já."

„A kde jste se ji naučil?"

„Naučil jsem se ji během života."

„Naučil jste se ji od otce?"

„Ne. Řekněme, že jsem se ji naučil sám od sebe. A teď ti povím její tajemství, abys dneska neodešel s prázdnou."

Dramaticky ztlumil hlas. Smál jsem se jeho hereckým kouskům. Musím uznat, že v tomto ohledu je ohromující. Uvědomil jsem si, že mám co do činění s rozeným hercem.

„Zapiš si to," přikazoval mi otcovsky. „Proč by ne? Když píšeš, cítíš se zřejmě líp."

Podíval jsem se na něj a moje oči prozradily, že jsem zmaten. Don Juan se plácl do stehen a s velkým potěšením se rozesmál.

Pak jako by mi dával čas, abych si mohl po svém neohrabaném způsobu zapisovat, řekl pomalu: „Nejlepší je smazat celou osobní historii, protože tě to zbaví tíhy toho, co si myslí druzí."

Nemohl jsem uvěřit, že to opravdu říká. Prožíval jsem okamžik velikého zmatku. Určitě si na mé tváři přečetl, jak se mi to uvnitř mele, a okamžitě toho využil.

„Podívej se například na sebe," pokračoval. „Zrovna teď nevíš, jestli chceš přijít, nebo odejít. A to jen proto, že jsem smazal svůj osobní příběh. Po kouskách jsem si kolem sebe a kolem svého života vybudoval mlhu. A tak teď nikdo s jistotou neví, kdo vlastně jsem a co dělám."

„Ale vy sám přece víte, kdo jste, nebo snad ne?" skočil jsem mu do řeči.

„No, samozřejmě, že… nevím," vykřikl don Juan a válel se smíchem po zemi, že jsem z toho tak vyjevený.

Pak se odmlčel, dost dlouho na to, abych si začal myslet, že mi přece jen přizná, že to ví, jak jsem předpokládal. Jeho triky a lsti mi naháněly strach. Opravdu jsem se začal bát.

„Tohle je to malé tajemstvíčko, co ti chci dneska říct," zašeptal. „Můj osobní příběh nezná nikdo. Nikdo neví, kdo jsem a co dělám. Ani já ne."

Začal šilhat. Nedíval se na mě, ale někam za mě přes moje pravé rameno. Seděl na křížených nohách, záda měl rovná, a přece jsem měl pocit, že je nesmírně uvolněný. V tu chvíli byl přímo prototypem nelítostné divokosti. Představoval jsem si, že je jako indiánský náčelník, jako rudoch, bojovník z romantických příběhů o Indiánech mého dětství, a tyhle romantické představy mě strhly. Přemohl mě velmi zákeřný pocit ambivalentního vztahu. Mohl jsem zcela upřímně říct jedním dechem, že ho mám velice rád a přitom se ho strašně bojím.

Don Juan dost dlouho takto divně zíral a pak se pohybem hlavy dotkl všeho kolem: „Jak bych mohl vědět, kdo jsem, když já jsem tohle všechno?“ Pak se na mě podíval a usmál se.

„Musíš si okolo sebe postupně vytvořit mlhu. Všechno kolem musíš mazat, dokud nebude nic samozřejmé, dokud nepřestaneš pokládat věci za jisté a skutečné. Tvůj momentální problém je v tom, že jsi příliš skutečný, že všechno bereš jako skutečné. I tvoje snahy jsou příliš skutečné, i tvoje nálady. Neber nic jako samozřejmost. Musíš se začít vymazávat.“

„Ale proč?“ zeptal jsem se bojovně.

Uvědomil jsem si, že mi vlastně předpisuje, jak se mám chovat a jak mám jednat. Celý život se mě vždycky dotýkalo, když se mi někdo snažil říkat, co mám dělat. Stačí pomyšlení, že mi někdo říká, co mám dělat, a okamžitě se začnu bránit.

„Říkal jsi, že se chceš učit o rostlinách,“ pokračoval don Juan klidně. „A ty snad chceš něco dostávat jen tak pro nic za nic? A co myslíš, že tohle je? Dohodli jsme se, že se mě budeš ptát a já ti budu říkat, co vím. Jestli se ti to nelíbí, nemáme si o čem dál povídat.“

Tahle jeho strašná přímočarost mě dopálila. Jen nerad jsem musel připustit, že má pravdu.

„Řekněme si to tedy takhle,“ pokračoval don Juan. „Jestli se chceš učit o rostlinách, musíš kromě jiných věcí smazat svou osobní historii, protože o rostlinách se vlastně nedá nic říkat.“

„A jak?“

„Začni u jednoduchých věcí. U takových, které neprozrazují, co opravdu děláš. Potom musíš opustit každého, kdo tě dobře zná. Tak si kolem sebe vytvoříš mlhu.“

„Ale to je absurdní,“ protestoval jsem. „Proč by mě neměl nikdo znát? Co je na tom špatného?“

„Špatné je na tom to, že jakmile tě někdo zná, stáváš se věcí, která je pokládána za samozřejmost, a od toho okamžiku už nemůžeš přetrhávat pouta jejich myšlenek. Já osobně mám rád nesmírnou svobodu, která plyne z toho, že mě nikdo nezná. Nikdo mě nezná tak najisto, jak lidé znají třeba tebe.“

„Ale to by přece byla lež.“

„Já se nestarám o lež ani o pravdu,“ řekl don Juan přísně. „Lež je lží jenom tehdy, když máš osobní příběh.“

Namítal jsem, že nerad někoho záměrně mystifikuji nebo klamu, a don Juan prohlásil, že stejně klamu všechny.

Ten stařec se mě dotkl na bolavém místě. Nezarazil jsem ho a nezeptal jsem se, jak to vlastně myslí, jak mohl poznat, že pořád někoho mystifikuji. Prostě

jsem jen reagoval na jeho slova a chtěl jsem na svou obranu něco vysvětlovat. Říkal jsem mu, jak mě trápí vědomí, že moje rodina i mí přátelé jsou přesvědčeni, že jsem nespolehlivý, když jsem ve skutečnosti nikdy v životě nelhal.

„Vždycky jsi uměl lhát," řekl don Juan. „Chybělo ti jedině to, že jsi nevěděl, proč bys měl lhát. No, a teď to víš.

Protestoval jsem: „Copak nechápete, že už toho mám opravdu dost, že už mě unavuje, když si o mně pořád někdo myslí, že nejsem spolehlivý?"

„Ale vždyť jsi nespolehlivý," řekl přesvědčeně.

„Krucifix, člověče, nejsem!" křičel jsem na něj.

Don Juan se začal hystericky smát, místo aby vzal na vědomí, v jakém jsem rozpoložení, a byl trochu vážný. Už jsem měl opravdu toho starého chlapa plné zuby pro tu jeho domýšlivou aroganci. Ale měl bohužel pravdu.

Po chvíli jsem se uklidnil a pokračovali jsme v rozhovoru.

„Když člověk nemá osobní příběh," vysvětloval don Juan, „nedá se nic z toho, co říká, považovat za lež. Tvůj problém je v tom, že máš nutkání každému všechno vysvětlovat, a při tom chceš všechno, co děláš, dělat, jako bys to dělal poprvé a nanovo. No, a protože to, co děláš, tě nemůže vzrušovat, když sis to vysvětlil, tak lžeš, abys mohl jít stále dál."

Smysl našeho rozhovoru mě opravdu vyváděl z míry. Všechno, co jsme si říkali, jsem si dopodrobna zapisoval, jak nejlépe jsem uměl, a soustřeďoval jsem se spíše na to, co don Juan říká, než abych se zastavil a uvažoval, co si o tom mám myslet nebo co mi tím chce vlastně sdělit.

„Od této chvíle musíš prostě lidem ukazovat jen to, co jim chceš ukázat, ale nikdy jim nesmíš říkat, jak to přesně děláš."

„Ale já přece nemůžu mít tajemství!" vykřikl jsem. „To, co mi tu říkáte, pro mě nemá smysl."

„Tak se změň!" odsekl don Juan a v očích se mu divoce zablýsklo.

Vypadal jako zvláštní divoké zvíře. A přece to, co si myslel, a to, co říkal, mělo hlavu a patu. Moje otrávená rozmrzelost přešla do znepokojivého zmatku.

„Pochop, že máme jen dvě možnosti. Buď budeme všechno pokládat za jisté a skutečné, nebo nebudeme. Jestliže budeme, nakonec budeme k smrti znuděni sami ze sebe i ze světa. Pokud si zvolíme tu druhou alternativu a vymažeme svůj osobní příběh, vytvoříme kolem sebe mlhu, vzrušující a tajemný stav, v němž nikdy nikdo neví, odkud na něj vykoukne králík, natož pak my."

Trval jsem na svém, že když vymažeme svoje osobní příběhy, jen tím zvýšíme svůj pocit nejistoty.

„Když nemáš nic jisté, jsi pořád ve střehu, jsi bdělý a stále na špičkách," řekl don Juan. „Nevědět, za kterým keřem se králík skrývá, vzrušuje mnohem víc, než když se tváříme, jako bychom všechno věděli."

Don Juan se pak na velmi dlouhou dobu odmlčel. Uplynula možná hodina v naprostém mlčení. Nevěděl jsem, co bych se ho měl ptát. Nakonec se zvedl a požádal mě, abych ho zavezl do blízkého města.

Nevím proč, ale náš rozhovor mě zcela vyčerpal. Měl jsem chuť si jít lehnout. Don Juan mě na cestě požádal, abych zastavil. Řekl mi, že pokud si chci odpočinout a uvolnit se, musím vylézt na plochý vrcholek malého kopce stranou od silnice a tam si lehnout na břicho hlavou k východu.

Zdálo se mi, že má v hlase určitou naléhavost. Nechtěl jsem se s ním přít a možná jsem byl příliš unavený na to, abych mluvil. Vylezl jsem na kopec a udělal, co mi řekl.

Spal jsem jen pár minut, ale stačilo to, aby se mi zas vrátila energie.

Přijeli jsme do centra města, kde chtěl don Juan vysadit. „Vrať se," řekl mi, když vystupoval z auta. „Určitě se vrať."

3

ZTRATIT VLASTNÍ DŮLEŽITOST

Měl jsem příležitost probrat svoje dvě předešlé návštěvy u dona Juana s kamarádem, který nás seznámil. Byl toho názoru, že jenom mařím čas. Dopodrobna jsem mu vyprávěl, o čem jsme s donem Juanem rozmouvali. Můj známý byl přesvědčen, že přeháním a že mám jen romantické představy o starém a bláznivém dědkovi.

Tak nepochopitelný stařec však poskytoval jen málo místa pro romantické představy. Zcela upřímně jsem cítil, že jeho kritika mojí osobnosti vážně podkopala náklonnost, kterou jsem k němu choval. Musel jsem však připustit, že všechna ta kritika byla k věci, že byla ostře vymezená a do posledního puntíku pravdivá.

Podstatou mého dilematu v tomto směru byla moje neochota přijmout fakt, že don Juan je schopen zcela rozbít moje základní představy o světě, a současně neochota souhlasit s tvrzením mého známého, že „ten starej Indián je prostě cvok".

Měl jsem pocit, že ho musím ještě jednou navštívit, abych to mohl rozhodnout.

Středa, 28. prosince 1960

Sotva jsem dorazil, hned mě vzal don Juan na procházku do pouštního chaparralu. Ani se nepodíval na tašku s nákupem, který jsem mu přinesl. Zdálo se, že mě čekal.

Chodili jsme několik hodin. Don Juan nesbíral žádné rostliny a ani mi žádné neukázal. Místo toho mě učil, „jak se správně chodí". Při chůzi prý musím jemně svinout prsty, abych udržel pozornost při sledování stopy a okolí. Tvrdil, že způsob, jak většinou chodím, člověka jen ohlupuje. A také, že prý bychom nikdy neměli nic nosit v ruce. Když už něco musíme nést, měli bychom si to dát do ruksaku nebo do nějaké síťovky či kabely na rameno. Tvrdil, že budeme-li mít ruce v určité pozici, budeme schopni mít více energie a více si uvědomovat.

Nemělo smysl se s ním přít. Zavinul jsem tedy prsty tak, jak mi přikázal, a šel jsem dál. Moje schopnost uvědomovat si se však nikterak nezměnila, ani energie jsem neměl víc.

Vyrazili jsme ráno a teprve v poledne jsme se zastavili, abychom si odpočali. Byl jsem zpocený a chtěl jsem se napít z polní láhve, ale don Juan mě zarazil, že je lepší si vody jenom loknout. Uřízl pár lístků z malého nažloutlého keříku a rozžvýkal je. Dal mi jich také několik a poznamenal, že jsou výtečné, že když je budu pomalu žvýkat, přestanu mít žízeň. Žízeň jsem sice měl pořád, ale zároveň jsem se cítil dobře.

Zdálo se, že mi don Juan čte myšlenky, protože mi vysvětloval, že jsem nepocítil blahodárnost „správného způsobu chůze" ani rozžvýkaných lístků, protože jsem mladý a silný, a že moje tělo nic nevnímá, protože jsem trošku hloupý.

A smál se. Mně do smíchu nebylo, a to jako by ho pobavilo ještě víc. Pooopravil svoje předchozí tvrzení a prohlásil, že nemám tělo tak úplně hloupé, jako spíš trošku spící.

V tu chvíli nad námi s krákoráním přeletěla ohromná vrána. Vylekalo mě to a začal jsem se smát. Připadalo mi, že tahle situace volá po smíchu, ale don Juan mě k mému naprostému údivu prudce zatahal za paži, abych ztichl. Na tváři měl velice vážný výraz.

„To nebyl vtip," řekl přísně, jako kdybych věděl, o čem to mluví.

Chtěl jsem, aby mi to vysvětlil. Řekl jsem mu, že nechápu, proč se zlobí, že se směju vráně, když jsme se před tím smáli kávovaru.

„Ale to, co jsi viděl, nebyla vrána!" vykřikl don Juan.

„Ale vždyť jsem to přece viděl a byla to vrána," trval jsem na svém.

„Nic jsi neviděl, ty blázne," řekl chraplavě.

Tahle jeho prudkost nebyla na místě. Řekl jsem mu, že nemám rád, když se na mě někdo zlobí, a že asi bude lepší, když odejdu, protože nejspíš nemá náladu na nějakou společnost.

Don Juan vybuchl smíchem, jako kdybych byl šašek, který se před ním předvádí. Úměrně tomu narůstala moje rozmrzelost a rozpaky.

„Máš v sobě příliš mnoho násilí," poznamenal věcně. „Bereš sám sebe příliš vážně."

„A copak vy neděláte totéž?" skočil jsem mu do řeči. „Copak vy jste se nebral vážně, když jste se na mě rozzlobil?"

Prohlásil, že zlobit se na mě je to poslední, co by ho mohlo napadnout, a pronikavě se na mě zadíval.

„To, co jsi viděl, nebylo přitakání světa. Přelet vran nebo jejich krákorání nikdy není přitakání. To bylo znamení!"

„Znamení čeho?“

„Velmi důležité naznačení, které se týká tebe,“ řekl don Juan tajuplně. V tu chvíli nám vítr přinesl přímo k nohám suchou větvičku keře. „Tohle bylo přitakání!“ zvolal don Juan a podíval se na mě lesknoucíma se očima. A pak se začal smát, až se prohýbal.

Měl jsem pocit, že si ze mě utahuje a že si si vymýšlí pravidla téhle své podivné hry cestou – není tedy divu, že jemu je do smíchu, ale mně ne. Opět ve mně začala mocně narůstat rozmrzelost, a tak jsem mu řekl, co si o něm myslím.

Vůbec se nerozzlobil a ani se neurazil. Smál se a já jsem z toho smíchu pocítil ještě větší úzkost a stísněnost. Měl jsem pocit, že mě záměrně ponižuje. A v tu chvíli jsem se rozhodl, že tímhle moje „práce v terénu“ už končí.

Vstal jsem a řekl jsem mu, že se chci vydat na zpáteční cestu, protože musím odjet zpátky do Los Angeles.

„Sedni si!“ přikázal mi. „Ty se hned naštveš jako nějaká stará dáma. Teď nemůžeš odejít, protože jsme ještě neskončili.“

Nenáviděl jsem ho. Myslel jsem si, že mi jen dává najevo svoje pohrdání.

Don Juan začal zpívat jednu idiotskou mexickou lidovou písničku. Bylo zřejmé, že napodobuje nějakého populárního zpěváka. Některé slabiky prodlužoval a jiné zas stahoval a z celé té písničky udělal náramnou frašku. Bylo to tak komické, že jsem se nakonec rozesmál.

„Vidíš, ty se té blbé písničce směješ, ale ten, kdo to zpívá, a ti, kdo mu platí, aby to mohli poslouchat, se vůbec nesmějou. Pokládají to za vážnou věc.“

„Co tím chcete říct?“

Myslel jsem si, že mi záměrně naservíroval tenhle příklad, aby mi mohl říct, že jsem se smál vráně, protože jsem ji nebral příliš vážně stejně tak, jako jsem nebral vážně ani tu písničku. Ale znovu don Juan mě zaskočil znovu. Prohlásil, že jsem jako ten zpěvák a jako ti lidé, kterým se ty jeho písničky líbí, že jsem stejně namyšlený a stejně smrtelně vážně beru pitomosti, za které by nikdo, kdo má rozum na místě, nedal ani zlámanou grešli.

A potom jako kdyby mi chtěl osvěžit paměť, zrekapituloval všechno, co mi už řekl na téma „učení o rostlinách“. A naléhavě zdůraznil, že jestli se opravdu chci učit, budu muset většinu svého navyklého chování změnit.

Pocit rozmrzelosti a otrávenosti ve mně stále narůstal, takže jsem musel vynaložit maximální úsilí i na to, abych si dál dělal poznámky.

„Bereš sám sebe příliš vážně,“ řekl don Juan pomalu. „Jsi zatraceně důležitý pro svou vlastní mysl. A tohle se musí změnit! Jsi pro sebe tak příšerně důležitý, že se ti zdá, že máš právo být ze všeho otrávený. Jsi pro sebe tak zatraceně důležitý, že si můžeš dovolit opustit všechno, co nejde podle tvých

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy ***Cesta do Ixtlanu*.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.